

Unes notes sobre el passat i el futur del col·legi Mare de Déu del Socors (1880-2005)

Conferència pronunciada el dia 12 de gener de 2005 al Casal Agramuntí, amb motiu de la inauguració dels actes del 125è aniversari de la fundació del Col·legi Mare de Déu del Socors (1880-2005).

■ per Joan Novell i Balagueró

Il·lustríssim Sr. Alcalde, senyors regidors, benvolgudes germanes de l'Equip Provincial i de la comunitat d'Agramunt, educadors del col·legi, Junta de l'APA, pares, alumnes, amics, senyores i senyors.

El meu agraïment a la Comissió Organitzadora del 125è aniversari de la fundació del Col·legi Mare de Déu del Socors per haver-me concedit l'honor de poder fer memòria del gran servei educatiu que ha fet el col·legi a cinc generacions de la vila i de la comarca i del compromís assumit de continuar educant els seus infants, les seves nenes i els seus nens.

Agramunt, al ja llunyà segle XIX, va ser el bressol de dues noies excepcionals. L'una, la Coloma Anyès i Sendrós, coneguda com la Mare Bernarda, la qual va conèixer amb la fundadora de les Religioses Missioneres de la Immaculada Concepció i la va substituir com a Mare General de la Congregació l'any 1864. L'altra, la Maria Pons i Vall, coneguda com la

Imatge del pati del col·legi a principis del segle XX.

Mare Montserrat, fundadora del col·legi d'Agramunt.

La Mare Montserrat nasqué l'any 1837. Els seus pares foren l'Antoni Pons i Cluet i la Cecília Pedrós i Vall.

Van ser vuit germans, quatre noies i quatre nois. Els recursos hagueren de ser escassos, les medicines també i la mortalitat infantil massa elevada. Cinc germans varen morir ▶

◀ juvenets i la Montserrat, l'única noia que quedava, als vint anys, entrà al noviciat, possiblement a la casa mare de Mataró. Aviat morí el pare i uns anys més tard els dos germans que quedaven. Així doncs, l'any 1879, d'aquella família tan nombrosa només sobreviuen la mare, de 66 anys, i la filla monja, de 43, destinada al col·legi de Terrassa. Fou llavors quan la mare de la Montserrat, ja delicada, es traslladà al convent de la seva filla. La seva salut, però, empitjorà i, possiblement, fou la Mare Bernarda, agramuntina i en aquells anys Superiora General de la Congregació, qui va decidir que mare i filla retornessin a Agramunt acompanyades d'una altra religiosa. La vinguda de la Mare Montserrat tingué un doble objectiu: tenir cura de la seva mare, que morí aviat, i obrir una escola de nenes. Això s'hagué de donar a començaments de 1880.

El col·legi de les monges no fou mai un col·legi gran però sí molt estimat i valorat, tant per les famílies de la vila com per les del pobles i de les masies més properes.

La congregació de les Missioneres de la Immaculada Concepció havia estat fundada per la religiosa francesa Alfonsa Cavin i Millot. Era una monja francesa de la Sagrada Família que l'any 1846 va ser enviada a Mataró, amb tres germanes més, per tenir cura d'una escola per a nenes pobres, a petició de l'ajuntament d'aquella ciutat. Així ho va fer, però l'any 1850, juntament amb la majoria de la seva comunitat es varen desvincular de la congregació a la qual pertanyien i fundaren l'Institut de Germanes d'Ensenyança de la Puríssima Concepció, amb el suport del bisbe de

Grup d'alumnes de la promoció dels anys 1943-46.

Barcelona. El seu creixement va ser molt ràpid. Al mateix any obriren escoles i centres assistencials a Sitges i a Barcelona; a Vilassar de Mar, el 1852; a Palafrugell i Sant Celoni, el 1854; a Terrassa i a Reus, el 1858; i a Tarragona, el 1862. Malgrat aquesta gran expansió inicial, a partir de 1858, una greu crisi interna féu trontollar la viabilitat d'allò que s'havia creat. Fou llavors quan l'agramuntina Mare Bernarda, nomenada Superiora General, va intentar normalitzar la convivència de les diferents comuni-

tats, amb més o menys encert.

Amb el marc de la Restauració política espanyola, a partir de 1876, molts ajuntaments sol·licitaren la presència de les congregacions religioses per fer-se càrrec d'escoles i d'hospitals. I és que feia uns anys que s'havia aprovat la primera Reforma Educativa important coneguda com la Llei Moyano (1857) i, segons aquesta llei, tots els ajuntaments amb una població superior als 500 habitants tenien l'obligació d'escolaritzar els nens i les nenes del seu

municipi des dels 6 als 9 anys. L'any 1860, Agramunt tenia uns 2.700 habitants i, legalment, havia de tenir obertes dues aules de Primera Ensenyança Elemental Completa de nens i dues més de nenes. Per altra part, el parvulari solament era obligatori si el municipi tenia 10.000 habitants. No obstant, aquesta obligació municipal es podia complementar amb altres escoles privades en funcionament, tant de nenes com de nens.

Sembla ser que a la vila hi havia, abans de 1860, una escola de nens i una de pàrvuls a l'antic convent de la Mercè i, a partir de la Llei Moyano, s'obrí una escola de nenes, potser al primer pis dels Estudis Nous (a l'edifici conegut per Cal Galceran) o bé al mateix convent de la Mercè, ja que allí hi havia molt espai i un bon claustre interior per poder jugar. A més, també funcionava l'"estudi" de nens del mestre Ramon Ceriola. Així doncs, l'obertura de l'escola de la Mare Montserrat, el 4 de juny de 1880, i la de nens que fundà mossèn Jaume Esteve, l'any 1883, conegut com l'"estudi" dels capellans, ajudaren a l'Ajuntament a fer front a les seves obligacions legals. Tot plegat, l'Ajuntament hagué de continuar pagant, només, el sou dels tres mestres de les escoles municipals i les despeses de funcionament de les respectives aules, fins l'any 1902 que aquestes escoles passaren a ser nacionals i els mestres foren pagats per l'Estat.

En aquell moment on feia tanta falta escolaritzar les nenes, degué de ser realment fàcil per a la germana Montserrat i l'altra religiosa de comunitat, obrir una "costura" de nenes a una casa del Raval de Puigverd, cedida pels seus propietaris, tot acompanyant la malaltia de la seva mare fins a la seva mort, el desembre de 1881.

No tenim gaires notícies del col·legi d'aquells primers anys, però de ben segur aconseguiren omplir un parell d'aules. Hagué d'impressionar, en aquell ambient essencialment rural, l'oferta educativa d'una escola on les

Tres alumnes concepcionistes: Sra. Francisqueta (de cal "seixanta-cinc"), que fou la primera alumna del col·legi; M. Dolors Vicens Carbonell, i Josep Gassó Cassades.

nenes i les adolescents tenien sempre les portes obertes, tant els dies de cada dia com els dies de festa, on la formació religiosa i moral compor-

tava la pràctica d'una bona colla de devocions marianes i eucarístiques, sense descurar, alhora, l'aprendre a llegir, a escriure i a comptar i també a cosir, a apedaçar, a fer mitja, a fer ganxet i potser a brodar i tot.

La benivolguda Mare Montserrat de ben segur va gaudir de ple de les seves arrels familiars, de l'amistat, de l'agraïment i de l'estimació de moltes famílies i alumnes durant els vint-i-cinc anys d'estada al vell edifici del Raval de Puigverd.

Cal recordar, però, que la població d'Agramunt no augmentava i, òbviament, tampoc no creixia el nombre dels seus alumnes. L'any 1936 enregistrà els mateixos habitants que setanta anys enrere. Amb tot, el col·legi de les germanes gaudí d'una bona acollida.

La Mare Montserrat quedà hereva del patrimoni familiar, i l'import de la seva venda li va permetre comprar l'hort de Cal Segal i iniciar la construcció d'un convent esplèndid, molt assolat, amb planta, pis, golfes i un gran

Grup d'alumnes dels anys quaranta.

Un altre grup d'alumnes al pati de l'escola, l'any 1948.

pati que l'envoltava, capaç d'acollir una comunitat més nombrosa i escolaritzar les seves estimades alumnes amb condicions immillorables. La primera comunitat del nou col·legi la formaren la Mare Montserrat Pons i les germanes Lluïsa Pasapera, Providència i Engràcia, les quals tingueren cura dels més petits, de dues aules de primària –la de la Immaculada i la de Sant Lluís–, de l'internat, de la cuina i d'aquelles classes d'adolescents i de noies que hi anaven a aprendre a cosir i a fer-se la roba.

El col·legi de les monges no fou mai un col·legi gran, però sí molt estimat i valorat, tant per les famílies de la vila com per les dels pobles i de les masies més properes. Casa meva n'és un clar exemple. Com molts sabeu sóc fill de Cal Casanova de Montfalcó. El meu poble sempre ha estat petit i mai no ha tingut escola. Tant el meu pare com les meves germanes, a partir dels 6 o 7 anys fins els 12 o 13 es desplaçaren cada dia a Agramunt. Era una caminada diària de dues hores –una d'anar i una altra de tornar. S'enduien el dinar i les meves ties gairebé hagueren d'estrenar el nou edifici de les monges. El pare, una mica més jove, aprengué a llegir

i a escriure als "Hermanos", a partir del curs 1912-1913. Uns anys més tard, la meva mare, de cal Novença d'Ossó, després d'haver fet l'escolarització elemental al poble, la dugueren

Façana engalanada per celebrar el 75è aniversari del col·legi. Any 1955.

interna a les monges d'Agramunt del 1926 al 1932, aproximadament. De fet, la mare, va tenir temps d'aprendre el català amb una certa perfecció i moltes vegades ens havia dit que li hagués fet molta il·lusió ser mestra, si els seus padrins ho haguessin vist amb bons ulls.

Aquestes vivències palesen el gran servei que han fet sempre les germanes a les noies d'Agramunt i de la comarca, tant en la vessant acadèmica com en la formació domèstica, i molt especialment en la religiosa. No cal dir, que el seu exemple, la seva disponibilitat i la seva capacitat d'acollida, de tant en tant, anà despertant alguna que altra vocació entre les seves alumnes més grans, les quals ajudaren a rejevenir les comunitats dels col·legis, dels hospitals, de les maternitats i molt especialment de les missions de la Congregació.

La Mare Montserrat va morir al seu estimat col·legi l'any 1920, als 83 anys, després de quaranta anys al servei dels seus convilatans. La va substituir la Mare Lluïsa Pasapera, que havia estat el seu braç dret.

L'etapa republicana engendrà quimeres i incerteses i l'esclat de la Guerra Civil provocà la fugida precipitada de les germanes, abandonant la casa i la seva entrañable capella. L'edifici fou utilitzat com a caserna de les milícies antifeixistes i també s'habilitaren algunes aules per escolaritzar els infants de la vila, fins l'abril de 1938.

Els anys de la postguerra foren difícils per a tothom. El curs 1943-44 es va inaugurar el nou edifici de les Escoles Públiques amb una plantilla de set mestres i, un any més tard, el Sr. Joan Tous, mestre

Grup de noies durant un festival celebrat el curs 1957-58.

de l'Escola Pia de Tàrrega abans del 1936, conjuntament amb el Sr. Josep Maria Solans, obriren l'Acadèmia Agrícola i Mercantil, impartint classes de primària, de comerç, de batxillerat i preparant molts nois per presentar-se a fer proves i oposicions de tot tipus. Com hem vist, aquell vell edifici del Raval de Puigverd que havia utilitzat la Mare Montserrat des del 1880 fins el 1906; que el recuperà d' immediat la comunitat dels Germans de l'Escola Cristiana establint-hi el seu famós centre educatiu, entre els anys 1908 i 1933; que va voler recuperar mossèn Ramon Guimó, amb l'ajut econòmic d'una colla de pares, des del setembre de 1933 a l'estiu de 1936; una vegada remodelat dels estralls de guerra, tornà a aixoplugar una nova oferta educativa.

Tanmateix, després de la immediata postguerra, les germanes rehabilitaren de nou el seu estimat col·legi i reprengueren l'activitat educativa que havien deixat el juliol de 1936. De fet, la Llei d'Educació Primària de 1945 establí l'Ensenyança Primària Elemental des dels 6 als 10 anys i l'anomenada de Perfeccionament dels 10 als 12 anys, amb poques exigències en relació a la titulació dels religiosos que exercien en els seus propis centres.

El col·legi de les germanes continuà impartint els coneixements acadèmics considerats bàsics; ensenyaren tot allò necessari per saber dur correctament una casa; i tingueren una cura especial per la formació religiosa i moral de les nenes, adolescents i noies a través de la pregària personal i col·lectiva, les nombroses celebracions i les pràctiques de pietat. I així acompanyaren les seves alumnes per aconseguir que fossin persones educades, acollidores, delicades, endreçades i bones. I és que era molt

important que desenvolupessin amb dignitat les activitats pròpies d'eficients mestresses de casa, de fidels esposes i de mares amoroses. Tanmateix, les possibles vocacions fou un objectiu que mai cap germana no va deixar de tenir present. En definitiva era una esperança necessària per la Congregació i, des del seu punt de vista, la millor decisió que podia escollir una noia.

He parlat amb algunes antigues alumnes d'aquesta època i totes coincideixen a afirmar que la seva estada al col·legi va ser una etapa molt feliç de la seva vida. S'hi trobaven tan bé que hi anaven els diumenges a les tardes, s'hi quedaven a dinar quan calia i algunes no el deixarien fins que començaren a festejar. El col·legi va ser com la seva segona casa.

Agramunt guanyà més d'un miler d'habitants entre 1960 i 1970. I aquest important creixement anà acompanyat d'uns canvis econòmics i socials extraordinaris. La comunitat de germanes, com si albiressin futures necessitats, ampliaren l'edifici per la part de sol ixent i l'aixecaren un pis. La Llei d'Educació de 1970 fou un autèntic revulsiu: l'ensenyament obligatori passà dels 6 als 14 anys; per poder impartir l'EGB s'exigiren titulacions oficials a tots els mestres

Xocolatada per celebrar la inauguració de la nova sala d'actes, l'any 1959.

Alumnes a la plaça de l'Església per rebre la visita del governador provincial. Any 1968.

i a totes les escoles sense distinció; s'implantà l'obligació de l'acció tutorial; es crearen els claustres de professors; es demanaren més espais i instal·lacions; s'implantà el sistema de les subvencions als nivells obligatoris dels centres no estatals; i uns anys més tard, amb la LODE, arribaren els concerts educatius. Tot això significà un gran repte per les germanes, però se'n van sortir bé, entre altres coses perquè, per sort, disposaren d'espais més que suficients per fer front a les exigències ministerials. Tanmateix, hi havia molts caps a lligar i el projecte de fusió amb l'Acadèmia Agrícola i Mercantil de la família Villegas va ser la gran solució. Un il·lusionat equip de mestres seglars varen saber projectar la valuosa oferta educativa del nou Col·legi Mare de Déu del Socors. I així, pas a pas, s'anaren posant bases sòlides per donar resposta als reptes d'aquella societat i d'aquell país que volia avançar pels camins de la modernitat.

Recordo molt bé el curs 1971-1972, conjuntament amb la meva esposa, ens vàrem plantejar l'elecció de l'escola pels nostres fills. Ens va

agradar l'ideari del col·legi, vàrem confiar amb els seus educadors i hi vàrem dur la Maria Teresa i el Xavier, i quatre anys més tard, el nostre fill petit Joan Carles. Gairebé sense ser-ne massa conscients vàrem posar un esglaó més a la nostra tradició familiar.

Totes les alumnes amb qui he parlat coincideixen en afirmar que la seva estada al col·legi va ser una etapa molt feliç de la seva vida.

Els nostres contactes d'aquells anys amb el col·legi i molt especialment amb les seves professores, donà lloc a una entranyable amistat mútua que s'ha anat enfortint i perpetuant fins a l'actualitat. L'any 1974 es va constituir la Junta de pares i vaig tenir la responsabilitat de presidir-la i de treballar amb els directors i els companys de junta amb l'elaboració dels seus Estatuts.

Durant els anys 1975-1982 les escoles cristianes restàrem expectants –i dic restàrem perquè tot just acabada la meva llicenciatura vaig assumir responsabilitats directives al Col·legi Sant Josep de Tàrraga. Catalunya recobrà la Generalitat històrica, les Corts consensuaren la Constitució de 1978 i amb l'esforç de tots plegats aconseguírem l'Estatut de 1979. Mentrestant, en mig de la il·lusió i també de la incertesa d'aquells moments històrics, al col·legi Mare de Déu del Socors es treballà de valent per poder aconseguir el reconeixement social de la seva aportació educativa i per poder trobar, alhora, la millor manera d'educar els homes i les dones d'aquella societat autònoma i democràtica. La resposta la va donar el Secretariat de l'Escola Cristiana de Catalunya, en el qual s'havia integrat el col·legi, en aprovar el document, en el seu I Congrés, "Una escola per avui i aquí" (juny de 1979).

El camí de les escoles cristianes ja estava traçat, però els plors planaven arreu. Per a molts ciutadans l'Església, els seus membres i les seves institucions eren identificats com quelcom

Els petits de l'escola durant la Vetllada Nadalena de l'any 1992.

del passat que no s'havia de tenir en compte. El laïcisme era sinònim de modernitat i calia canalitzar tots els recursos econòmics destinats a l'educació vers altres indrets. En aquells moments de dificultats i d'incertesa, la política del Secretariat de l'Escola Cristiana de Catalunya va salvaguardar la continuïtat de moltes escoles i, amb elles, la del Col·legi Mare de Déu del Socors.

Els anys vuitanta

Els anys vuitanta van ser intensos pel col·legi i especialment pels educadors, ja que hagueren de posar-se de nou a estudiar per poder obtenir el títol de Mestre de Català, a més dels cursos d'especialització que exigia la Llei d'Educació. I després d'aquests anys d'assistència setmanal a les classes que s'impartiren a Agramunt, a Lleida o a Tàrrega, s'hagué de fer front al repte de la Llei Orgànica d'Organització General de l'Educació (LOGSE), de 1990. Aquesta nova Llei establia l'ensenyament obligatori fins els 16 anys dividint-lo en dues etapes: l'Educació Primària i l'Educació Secundària Obligatòria. El centre optà per oferir els nivells d'Educació Primària i el Segon Cicle d'Educació

Infantil. Així, el Col·legi Mare de Déu del Socors, després d'una vintena d'anys de compartir espais amb l'Acadèmia, concentrà de nou la seva oferta educativa a l'edifici de les monges, sempre i permanentment renovat d'acord amb les necessitats de cada etapa històrica. Amb l'esperança i il·lusions renovades inicià l'aventura educativa del nou mil·lenni.

Avui doncs, gràcies a l'esforç i al

treball de tants homes i dones, directament i indirectament vinculats a l'escola, tenim la satisfacció i la joia de ser testimonis d'un fet excepcional: la celebració del 125è aniversari de la creació del nostre estimat Col·legi Mare de Déu del Socors.

Tanmateix, el col·legi ha de continuar fent història. Hi ho ha de fer educant amb la qualitat i el prestigi que s'ha guanyat a través de la seva llarga i valuosa experiència.

Però, què li cal fer al nostre col·legi per poder continuar educant sense deixar de ser fidel a la seva condició d'Escola Cristiana?

Si em permeteu, em plau recordar alguns trets fonamentals del Projecte Educatiu de la Fundació d'Escola Cristiana de Catalunya juntament amb algunes conviccions personals, fruit de la meua experiència com a educador.

Crec que el Col·legi Mare de Déu del Socors:

- ha d'estar sempre al servei de les persones i obert a tothom.

- ha d'educar en els valors de la justícia, de la llibertat, de la solidaritat i de la democràcia.

- ha d'educar la voluntat dels seus alumnes i els ha d'inculcar hàbits de bon comportament i de treball constant i ben fet.

Celebració del Dia de la Família a la Pineda de Bell-lloc. Any 1994.

-ha d'estar amatent al present i al futur.

-ha de ser una escola agosarada, innovadora, creativa i de qualitat.

-ha d'estar oberta a la ciència, a les darreres tecnologies i al pensament antropològic i pedagògic reflexiu i rigorós.

-ha d'estar sempre amarada de la seva identitat cristiana i ha de continuar sent una escola evangelitzadora.

-ha de ser transmissora del missatge de l'Església, del Bisbe de la Diòcesi, del carisma de les Germanes Misioneres de la Immaculada Concepció i de les propostes de la Fundació de l'Escola Cristiana de Catalunya.

-i tot això, per posar-ho al servei de les famílies.

Vivim en una societat avançada, força lliure i democràtica, amb molts recursos materials i amb grans avenços tecnològics que faciliten i humanitzen el treball i fan més agradable la vida. Els nostres alumnes i les generacions més joves, mai no havien tingut tantes coses, tants serveis i tantes possibilitats d'estudiar, de progressar i de divertir-se. Gairebé ho tenen tot a l'abast. Però, paradoxalment, cada dia sentim a dir que hi ha més dèficits d'educació i un elevat fracàs escolar. I també observem que, massa sovint,

Festa de la Castanyada al col·legi. Any 1995.

quan un determinat percentatge de joves han superat els seus estudis universitaris o la seva formació laboral, i àdhuc han aconseguit situar-se professionalment, molts d'ells no acaben d'encarrilar la seva vida familiar i no saben gaire bé com han d'educar els seus fills.

I és que, al meu entendre, en relació amb els alumnes, hi ha hàbits personals i maneres d'organitzar el seu temps, que no són compatibles amb una correcta educació ni tampoc amb

aprenentatges escolars ben fets.

I per tot això, vosaltres, educadors del Col·legi Mare de Déu del Socors, disposats i il·lusionats sempre a fer el que calgui, haureu de posar una atenció preferent a l'ajuda, a la relació permanent, al treball conjunt i a l'assessorament educatiu i pedagògic de totes i cadascuna de les famílies que us han demanat i us demanaran la vostra col·laboració en l'acció educadora dels seus fills.

Això no és pas una novetat. Penso que la Mare Montserrat ho hagué de fer sempre i, vosaltres, estimats educadors, sé molt bé que també ho esteu fent. Cal, però, intensificar-ho encara que costi. Us caldrà trencar motlles i sovint haureu de lluitar contra la influència enorme de l'individualisme, de la autosuficiència i de la crítica fàcil i superficial de la nostra societat postmoderna. Estic ben segur, però, que us en sortireu.

Moltes felicitats, per molts anys i moltes gràcies a tota la Comunitat Educativa del Col·legi Mare de Déu del Socors. Que la Mare de Déu us protegeixi i que la Gràcia del Senyor us il·lumini per continuar servint a la vostra vila d'Agramunt.

Moltes gràcies. ■

Professora i alumnes durant una classe l'any 2000.